

Når barn hentes av barnevernet

Annika Melinder
psykologspesialist, professor

Mye står på spill når barn tas fra foreldrene og plasseres i fosterhjem eller på barnehjem. Hendelsen kan være traumatisk for alle involverte. Ny grunnforskning gir viktig innsikt til aktører som arbeider med barn innenfor en rettslig kontekst.

OPPRIVENDE: Stadig flere barn blir tatt fra foreldrene uten forvarsel. Ny psykologisk forskning ved Universitetet i Oslo gir innsikt i de involvertes opplevelse av situasjonen.

(Illustrasjon: Arne Olav Hageberg)

VED ENHETEN FOR kognitiv utviklingspsykologi (EKUP) har vi sett på barnevernets prosedyrer ved plassering av barn i fosterhjem. Hvordan kan de involverte best forberedes på slike alvorlige inngrep? Barneverntjenesten blir ofte anklaget for å være ideologisk og verdistyrt. Samtidig finnes det forskning som er direkte relevant for arbeidet deres. Våre funn viser at grunnforskning er en god investering – også for et praksisområde som barnevernet.

Hukommelse i stressede situasjoner

Barnevernet opererer innenfor en rettslig kontekst. Et viktig tema i rettspsykologien er den menneskelige hukommelsen og dens påvirkbarhet for emosjonelle og stressende hendelser

– situasjoner som er vanskelige å studere både metodisk og etisk..Men en måte er å bruke naturlig forekommende stressende situasjoner, følge de involverte gjennom disse situasjonene og deretter undersøke hva de husker fra hendelsen. Finnes det slike situasjoner med relevans for barneverntjenesten? Ja, og en helt spesiell: plasseringer av barn utenfor hjemmet. I slike situasjoner utfører barneverntjenesten en handling som *kan* påføre individer stor grad av stress. Ved å ha en nøytral forsker til stede som dokumenterer alt som skjer under en plassering, får man en «fasit». I ettertid kan man undersøke hvor mye barnet husker av hendelsen. I tillegg har vi sammenlignet det målbare stressnivået hos barn og foreldre ved to betingelser: når barnevernet hentet barna akutt, versus når det var planlagte plasseringer.

Metode

Med tanke på at antallet akutte plasseringer har økt dramatisk i siste tiårsperiode (Oppedal, 2008), er det viktig å dokumentere om denne formen for plassering påfører barna mer stressreaksjoner enn planlagte plasseringer gjør. I tillegg dreier jo plasseringssituasjonen seg om en separasjon fra biologiske foreldre, et forhold som også gjør det mulig å undersøke forholdet mellom tilknytning og hukommelse.

I løpet av noen år har vi samlet nærmere 50 saker som vi baserer våre analyser på. Forskeren registrerte alt som foregikk av ytre ting, for eksempel hvem som var til stede, samt observerbare emosjonelle aspekter hos barnet og foreldrene, som grad av redselsuttrykk, sinne, tristhet, og om barnet koblet ut.

Barna og foreldrene ble deretter på tre tidspunkter intervjuet om hendelsen. De strukturerte intervjuene ble transkribert og kodet for informasjonsinnhold. Data ble så analysert i forhold til om plasseringen var akutt eller planlagt, om intervjuingen skjedde etter en uke, tre måneder eller etter ett år, og med henblikk på tilknytning og type omsorgssvikt.

Funn

Vi fant betydelig mer stress hos både barn og foreldre i de akutte plasseringene enn i de planlagte (Baugerud & Melinder, 2012). En viktig årsak til dette kan være at akutte plasseringer er uforberedte flyttinger hvor hverken barn eller foreldre vet om og helt forstår det som skal skje. Forberedelse, oversikt, kontroll og forutsigbarhet virker positivt inn på opplevelsen av stress. Videre fant vi at på tross av at det fremkom mye ny informasjon i tremånedersintervjuet som ikke barnet fortalte om i det første intervjuet, var ikke informasjonen nødvendigvis feilaktig (Baugerud, Magnussen & Melinder, 2014). Med andre ord: barna viste inkonsistens i hva de rapporterte mellom intervjutidspunktene, men informasjonen de kom med, var nokså korrekt.

Når det gjelder tilknytning, vet vi at unngående voksne unngår potensielt stressende informasjon, noe som reduserer mulighetene til både å lagre, og senere hente frem, minner som er emosjonelle (Goodman & Melinder, 2007). Det er også kjent at en engstelig tilknytningsstil hos forelderene kan påvirke evnen til å ivareta barnet i en stressende situasjon. Vi tenkte oss derfor muligheten av at barn som hadde foreldre med unngående tilknytningsstil, ville huske mindre fra plasseringen. Vi undersøkte også om en engstelig tilknytningsstil hos foreldrene var knyttet til mer stress hos barnet i plasseringssituasjonen (Melinder, Baugerud, Ovenstad & Goodman, 2013). Begge antagelsene viste seg å være riktige.

Økt kunnskap om individuelle forskjeller i tilknytning og større forståelse for forholdet mellom konsistens og korrekthet kan få avgjørende betydning for hvordan vi samtaler med barn om negative erfaringer. Det vil også ha en direkte betydning for hvilke anbefalinger vi gir politiet for deres arbeid med avhør av barn.

Vi har avdekket forskjeller i reaksjoner hos barn og foreldre, særlig ved akutte plasseringer. I tillegg så vi også at det å plassere barn var en påkjenning for saksbehandlerne. Det er derfor viktig at barnevernsarbeidere har kunnskap om hva de kan forvente av reaksjoner hos seg selv, slik at de i enda større grad kan ivareta barnet emosjonelt i situasjonen.

Ny intervensjonsstudie

På bakgrunn av disse resultatene har vi ved Enheten for kognitiv utviklingspsykologi startet en intervensjonsstudie hvor barnevernskontorer randomiseres enten til en tiltakspakke med stressreducerende tiltak, informasjon og opplæring, eller til en kontrollbetingelse. Etter endt intervensjon vil vi vurdere ulike aspekter ved deres håndtering av plasseringer. Vi viderefører også plasseringsstudien for å undersøke effekter av at samtaler blir utsatt, siden det er regelen snarere enn unntaket at den første samtalen om et tema skjer først etter lang tid.

Alle studier som gjennomføres ved EKUP, har to hensikter: å følge grunnforskningsprinsipper, og å være nyttige for praktikere. Plasseringsstudien er ikke noe unntak. Uten slik forskning vil faget vårt tendere å bli et beskrivende fag som må basere seg på andre fags utvikling.

Plasseringer av barn i fosterhjem

- Antallet akutte plasseringer har økt dramatisk i siste tiårsperiode
- Akutte plasseringer gir betydelig mer stress enn planlagte plasseringer, både hos barn og foreldre
- Barn med engstelig tilknyttede foreldre viser mer uro også i faser av plasseringen som er mindre stressende
- Unngående tilknytningsstil hos voksne leder i intervju situasjoner til færre riktige svar fra barna på direkte spørsmål
- Barn som blir intervjuet om plasseringshendelsen viser inkonsistens mellom intervju tidspunktene, men informasjonen de kommer med, er nokså korrekt uavhengig av tid

Referanser

- Baugerud, Gunn Astrid & Melinder, Annika Maria D. (2012). Maltreated Children's Memory of Stressful Removals from Their Biological Parents. *Applied Cognitive Psychology*. ISSN 0888-4080. 26(2), 261-270. doi: 10.1002/acp.1817
- Goodman, Gail S & Melinder, Annika Maria D. (2007). The development of autobiographical memory: A new model, I Svein Magnussen & Tore Helstrup (red.), *Everyday Memory*, kapittel 5, s. 111-135. Hove, UK: Psychology Press. ISBN 978-1-84169-579-2.

Melinder, Annika Maria D., Baugerud, Gunn Astrid, Ovenstad, Kristianne Stigsdatter & Goodman, Gail S. (2013). Children's Memories of Removal: A Test of Attachment Theory. *Journal of Traumatic Stress*. ISSN 0894-9867, 26(1), 125-133. doi: 10.1002/jts.21784

Oppedal, Mons (2008). *Akutthjemlene i barnevernloven*. Gyldendal. ISBN/EAN: 9788205385139